

Má značné nároky na síru, imise s oxidem siřičitým ji nepoškozuje. Hlavními pěstitelskými oblastmi (na semeno) v Čechách jsou Střední Poohří, Lounsko-labské středohoří, Tereziánská kotlina, Středočeská tabule a Mladoboleslavsko. Roztroušeně zplaňuje, nejčastěji podél železničních a silničních komunikací.

Celkové rozšíření: Pochází pravděpodobně z v. Středozezemí, nyní se pěstuje především v mírném a subtropickém pásmu mnoha zemí Evropy, Asie, Severní a Jižní Ameriky a na Novém Zélandu.

Význam: Semena obsahují 25–35 % oleje používaného jako pokrmový i technický. Mletá semena slouží k přípravě stolní plnotučné hořčice, zčásti i krmivé hořčice, celá se používají jako koření. Z pokrutin se získává hořčičná silice. Pro semena se pěstuje především v termofytiku, zřídka v mezofytiku. Často se vysévá jako strnisková plodina pro zelenou píci i zelené hnojení, a to i ve vyšších polohách. Působí příznivě na strukturu půdy. V omezené míře má význam ve farmaceutickém průmyslu (obsahuje glukosinolat sinalbin). Medonosná. V současné době povolen jediný domácí cv. Zlata.

2. *Leucosinapis dissecta* (LAG.) ZELENÝ — bělohořčice rozeklaná

Leucosinapis dissecta (LAGASCA) ZELENÝ Preslia 63: 123,

1991. — Syn.: *Sinapis dissecta* LAG. Gen. Sp. Pl. 20, 1816. — *Brassica dissecta* (LAG.) BOISS. Voy. Bot. Midi Esp. 2: 40, 1839–45. — *Sinapis alba* L. var. *dissecta* (LAG.) ALEF. Landw. Fl. 251, 1866. — *S. alba* L. var. *glabrata* SIMK. Mat. Term.-Tudom. Közlem. 16: 95, 1881. — *S. alba* L. subsp. *dissecta* (LAG.) BONNIER Fl. Compl. Ill. Fr. 1: 58, 1912.

Byliny jen na bázi hustě chlupaté, jinde řídce chlupaté nebo olýsalé, 30–60 cm vys. Listy 1–2 × lyrovitě peřenodílné až peřenosečné, postranní úkrojky podlouhle vejčité až kopinaté, špičaté, koncový o málo větší než postranní. Kališní lístky 4–5 mm dl.; korunní lístky 6–9 mm dl., světle žluté. Plodní stopky 5–14 mm dl., ± rovnovážně rozestálé nebo vzpřímené, lysé nebo velmi řídce chlupaté, šešule 18–30 mm dl. a 4–7 mm šir., nafouklé, lysé nebo velmi řídce bíle štětinatě chlupaté. Semena 2,2–2,5 mm v průměru, šedohnědá, v šešulích po 2–3. V–VII. Tf.

$2n = 24$ (extra fines)

V ČR jen jako efemerofyt; nalezena v r. 1953 v Novém Městě na Moravě (SMEJKAL, Čas. Slez. Mus., ser. A, 5: 35–39, 1956; doklad v BRNU).

Celkové rozšíření: Pochází ze Středozezemí, kde roste jako plevel; odkud je zřejmě zavlečena do zemí z., stf. a v. Evropy (ČSFR, Ukrajina, Krym, Předkavkazí). Dříve údajně v některých zemích i vysévána.

47. *Sinapis* L. — hořčice*)

Sinapis LINNAEUS Sp. Pl. 668, 1753. — Syn.: *Sinapistrum* CHEVALL. Fl. Paris, ed. 2, 2: 869, 1836. — *Brassica* L. sect. *Sinapis* (L.) BOISS. Voy. Bot. Midi Esp. 2: 38, 1839 p. p.

Lit.: BAUDYS E. (1928): O ohnící a hořčici. Kodym 25: 151–156. — KÜHN F. (1972): Polní plevele na Moravě a jejich výskyt v zemědělských výrobních typech. Sborn. Vys. Šk. Zeměd. Brno, ser. A, 20/4: 605–615. — KROPÁČ Z. et VOLF F. (1975): Současný ekologický a hospodářský význam dominantních plevelných druhů hořčice rolní (*Sinapis arvensis* L.) a ředkve ohnice (*Raphanus raphanistrum* L.) v některých oblastech Čech. In: ŠKODA V. [red.], Sborník z vědecké konference na počest 30. výročí osvobození ČSSR Sovětskou armádou, p. 179–187. Praha.

Jednoleté, neojíněné, štětinatě chlupaté byliny, chlupy jednobuněčné, rovné nebo srpovitě zahnuté. Lodyhy jednoduché nebo rozvětvené. Listy jednoduché nebo zpeřeně členěné; myrosinové buňky v mezofylu. Hrozen zprvu na vrcholu chocholičnatě nahloučený, později často se prodlužující. Kališní lístky vejčité kopinaté, vyduté, na vrcholu kápoité, žlutozelené, korunní lístky ± kopistovitě, žluté; vnitřní tyčinky ± zděli kalicha, vnější asi o 1/3 kratší; nektaria váčkovitá, transversální větší, zploštělá, mediální ± trojboká; semeník válcovitý, přisedlý, zúžený v kuželovitý zobánek, čnělka krátká, tlustá, blizna ± zploštěle polokulovitá, laločnatá. Šešule ± oblé, chlopně troj- až pětižilné. Semena v pouzdech jednořadá, ± kulovitá, osemení síťnatě důlkované, při navlhčení slizovatí. Dělohy příčně široce eliptické, srdčité vykrojené; klíček bokokořenný. — Asi 8 druhů převážně ve Středozezemí. — Entomogam.

1. *Sinapis arvensis* L. — hořčice polní

Tab. 47/1

Sinapis arvensis LINNAEUS Sp. Pl. 668, 1753. — Syn.: *Raphanus arvensis* (L.) CRANTZ Cl. Crucif. 109, 1769. — *Brassica arvensis* (L.) RABENH. Fl. Lusat. 1: 184, 1839.

— *Sinapis campestris* BESSER sensu SCHUR Enum. Pl. Transilv. 59, 1866.

Exsikáty: Fl. Českoslov. Exs., no 11. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 727. — Extra fines: BAENITZ Herb. Eur., no 242. — Fl. Palaest. Exs., no 455. — Herb. Fl. Ross., no 2514. — SINTENIS Iter Orient. 1894, no 6144.

*) Zpracoval V. Zelený

Kořeny často silně větvené; lodyhy přímé, 30–80 cm vys., nahoře olysálé. Dolní listy dlouze řapíkaté, v obrysu podlouhle obvejčité nebo eliptické, 15–20 cm dl., zpravidla lyrovitě peřenoklané až peřenosečné s koncovým úkrojkem trojúhelníkovitě vejčitým, nepravidelně vykrajovaně zubatým, zřídka celistvé, chobotnatě vykrajované; horní listy krátce řapíkaté nebo přisedlé, eliptické nebo vejčité, celokrajné nebo vykrajovaně zubaté. Kališní lístky (2,5–) 3,0–4,5 (–6,0) mm dl., rozestálé nebo přímo odstálé; korunní lístky asi 9–18 mm dl., k bázi klínovité, nehet zděli ca 1/3 čepele, sytě až citrónově žluté. Plodní stopky šikmo odstálé, 4–6 mm dl., pod šesulemi ztlustlé. Šesule (2,5–) 3,0–4,5 (–4,8) cm dl. a (1,0–) 2,0–2,5 (–3,0) mm šir., rovné nebo prohnuté, hrbolaté až růžencovitě zaškrcované, lysé nebo chlupaté; zobánek úzce kuželovitý, oblý nebo jen mírně smáčklý, zděli asi 1/4–1/5 chlopní, bezsemenný nebo jednosemenný. Semena 1,0–1,6 mm v průměru, žlutohnědá, hnědá nebo černá, v šesulích po 8–17. V–X. Tř.

2n = 18 (ČR: 10b. Praž. kotl.)

Poznámka: Ve stadiu klíčení rostliny lze rozlišit hořčici polní od podobné ředkve ohnice podle děloh, jejichž čepele jsou podstatně širší než delší (příčně široce eliptické), jen mělce vykrojené a s většinou lýsy řapíky zděli čepelí.

Variabilita: Nepřilíší proměnlivá. Popsané odchylky ve větvení lodyh, tvaru listů, velikosti květů, odění šesulí aj. mají většinou jen hodnotu formy. Roztroušeně se u nás vyskytuje var. *schkuhriana* (REICHENB.) HAGENB. s růžencovitě zaškrcovanými šesulemi a silně vystouplými podélnými žilkami chlopní.

Ekologie a cenologie: Plevel na polích, v zahradách, na rumištích, sídlištích ap., často v masovém množství. Roste na obnažených, živinami bohatých půdách, především na bazických a neutrálních horninách. Dává přednost čerstvě vlhkým černozemním a hnědozemním půdám, ale vyskytuje se rovněž na rozmanitých, převážně minerálně bohatých substrátech, ve společenstvech třídy *Secalietea* a řádu *Polygono-Chenopodietalia* a *Sisymbrietalia*. Z hlediska zemědělského je nejrozšířenější v kukuřičném a řepářském výrobním

typu, méně v bramborářském a nejméně v horském. Ve srovnání s ředkví ohnicí má rozšíření do značné míry vikarizující, edaficky podmíněný charakter.

Rozšíření v ČR: Hojná až obecná v termofytiku, častá v mezofytiku, do oreofytika zasahuje jen okrajově, především v blízkosti sídel (epekofyt). Těžiště výskytu je od planárního do kolinného stupně, řidčeji se objevuje v suprakolinním, ojediněle v submontánním a jen vzácně v montánním stupni (max. na poli: Doupovské vrchy, Lochotín, 715 m). V Čechách je nejhojnější výskyt v Polabí, Středočeské tabuli, Lounsko-labském středohoří, Poohří, Podkrušnohorské pánvi, Plzeňské pahorkatině, Tachovské brázdě, Orlických opukách a na Žambersku. Jen ojediněle se objevuje na Českomoravské vrchovině a také na území celého Jihočeského kraje se vyskytuje nehojně až na nevelká, zpravidla vápencová území (např. okolí Českého Krumlova). Na Moravě je nejčastější v Jihomoravském úvalu, na Hané, ve Slezské pahorkatině a Ostravské pánvi, řidčeji zejména v Českomoravském meziohří, v Moravském podhůří Vysočiny. — Mapy: KROPÁČ et VOLF 1975: 185; SLAVÍK FKS 1990: 129.

T, M: pravděpodobně ve všech fyt. o. — O. [chybějí údaje z fyt. o. 93. Krk., 95. Orl. hory, 96. Král. Sněž., 97. Hr. Jes., 99. Mor.-slez. Besk.].

Poznámka: Vzhledem k synantropnímu charakteru lokalit a nedostatečnému množství herbariového materiálu vycházejí uvedené údaje především z prací, zabývajících se plevelem, a z hlášení agronomů zaměřených na ochranu rostlin.

Celkové rozšíření: Evropa, s. Afrika, kontinentální Asie. Zdomácnělá ve všech světadílech.

Význam: Jako průvodce obilnin se u nás vyskytovala již v době prehistorické. Náleží k obávaným plevelům orných půd, takže je likvidována herbicidy. Při použití herbicidů na bázi růstových látek se v jařinách ve srovnání s ředkví ohnicí objevuje mnohem řidčeji. Přesto je dosud převládajícím plevellem v okopaninách a zeleninových kulturách, což souvisí se značnou produkcí semen a jejich dlouhodobou zásobou v půdě.

48. *Eruca* MILL. — roketka *)

Eruca MILLER Gard. Dict., ed. 4, sine p., 1754 emend. ADANS. Fam. Pl. 2: 418, 1763. — Syn.: *Brassica* L. Sp. Pl. 667, 1753 p. p. — *Euzomum* LINK Enum. Pl. Horti Berolin. 2: 175, 1822.

Lit.: DOMIN K. (1943): Roketa obecná (*Eruca vesicaria* [L.] Cavan.) zplanělá v pražských sadech. Věda Přír. 22: 88. — ZELENÝ V. et ŘEZNIČKOVÁ V. (1984): Klíční rostliny některých brukvovitých zelenin. Sborn. Vys. Šk. Zeměd. Praha, ser. A, 41: 15–44.

Jednoleté, po rozemnutí vonné byliny s tenkým hlavním kořenem, lysé nebo řídce chlupaté, chlupy jednobuněčné, rovné nebo srpovitě zahnuté. Lodyhy rozvětvené, jemně rýhované. Dolní a stř. listy

*) Zpracoval V. Zelený

Tab. 47: 1 *Sinapis arvensis*, 1a — část plodenství, 1b — květ. — 2 *Leucosinapis alba*, stě. část lodyhy a část plodenství.
— 3 *Brassica elongata* subsp. *elongata*, 3a — bazální list, 3b — plod.

